

prikupljanju fotografskog materijala (foto kamere, fotomaterijal, načinu prikupljanja raznog fotodokumentacijskog materijala o ustaškom teroru, (snimanje logora Jasenovac). Pavić je prikupljao i druge podatke, kao raspored bunkera u planu grada adrese ustaških i njemačkih utjecajnih ljudi (mini-stara, generala, političkih vođa) te popisivanje osoba koji su djelovali u ustaškoj propagandi. Pavić navodi da je za potrebe NOP-a uspio iz tajne arhive ustaške propagande uzeti seriju negativa o tjeranju nedužnog naroda u koncentracijske logore, o oduzimanju zlatnog nakita uhapšenima i drugih dragocjenosti, logorskim utverdama, ubijenim žrtvama i slično. Isti je snimio ulazak jedinica NOV u Zagreb.

Duško Doder, Živka Bibanović, Antun Vešligaj i Martin Kovačićek pišu o posljednjim danima u okupiranom Zagrebu. Posebno su dragocjeni podaci koje donosi Doder, a odnose se na sprečavanje miniranja javnih objekata u gradu, što su pokušali provesti Nijemci i ustaše prilikom povlačenja iz grada.

Knjige Zbornika sjećanja Zagreb 1941—1945. prezentiraju borbu u okupiranom Zagrebu od 1941.—1945. Brojnim priložima znanih i neznanih boraca, koji pričaju o osobnom prinosu u NOR-u i socijalističkoj revoluciji, rasvjetljuju mnoge detalje koji zajednički čine veliko i značajno djelo. Posebno treba istaći veliki broj autora priloga (ukupno oko 260 autora). Svaki na svoj način opisuje borbu antifašističkog okupiranog Zagreba protiv okupatora i domaćih izdajnika. Podvizi zagrebačkih ilegalaca zaslužuju divljenje jer su pod neobično teškim uvjetima ilegalnog rada neprestano bili aktivni, pružajući otpor stalno i na svakom mjestu. Takva aktivnost nije bila nimalo laka; zahtijevala je posebnu hrabrost, samoprijegor i odvažnost. Ilegalni zagrebački front bio je po mnogočemu opasniji za životu njegovih boraca nego li borba na frontovima.

Knjige obiluju divnim primjerima ljudske žrtve za opće dobro. Zbog toga ih treba čitati. Materijali su skupljeni iz više izvora iz memoarskih fondova Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Arhiva Hrvatske, Gradskog Komiteta SKH i SUBNOR-a Zagreb. Neka tiskana sjećanja već su objavljivana u dnevnom i periodičkom tisku i raznim zbornicima.

Knjige su izvrstan izvorni materijal koji pruža svakom čitatelju mogućnost upoznavanja s detaljima revolucionarne borbe Zagrepčana u toku NOB-e i socijalističke revolucije.

Franco Mirošević

SPOMENICA PROF. DRU OLEGU MANDIĆU

Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, XXXI, 3—4, 1981.

U red najznačajnijih stvaratelja Hrvatske, a time i Jugoslavije — valja konstatirati već na početku — ulazi i prof. dr Oleg Mandić.

Rodio se 14. studenoga 1906. god. u Trstu, a umro je 20. svibnja 1979. u Opatiji; sahranjen je u Voloskom. Rodio se u vrlo uglednoj istarskoj obitelji — dovoljno je spomenuti Matka Mandića, urednika »Naše sloge« (vođa list

Hrvata Istre i Kvarnerskih otoka, koji je u drugoj polovici 19. i u početku 20. st. izlazio u Trstu), poslanika Istarskog sabora i bečkog parlamenta, jednog od najvažnijih rukovodilaca istarsko-otočnih Hrvata; tu je i otac Olega Mandića — dr Ante Mandić, istaknuti odvjetnik, član Jugoslavenskog odbora, ZAVNOH-a i AVNOJ-a, te jedan od trojice kraljevskih namjesnika (1944—45) nove Jugoslavije. Oleg Mandić započeo je školovanje u Voloskom, maturirao u Sušaku, a pravo diplomirao u Sienni, gdje je i doktorirao 1929. godine. U međuraću boravi u Voloskom, živo sudjelujući u radu hrvatskih udruženja sve dok ih fašizam nije ugušio. Od 1941. suradnik je NOP-a, od 1943. s ocem je aktivan sudionik NOB-a (majka, supruga i malodobni sin nalaze se u njemačkom konclogoru), te obavlja niz dužnosti. Tada je postao i članom KPH. Od 1947. godine — kada postaje docent na Katedri za sociologiju Pravnog fakulteta u Zagrebu — posvećuje se prosvjetno-obrazovnom radu; od 1958. god. redovni je profesor na istom fakultetu, na kojemu drži predavanja iz više predmeta (sociologija, osnove marksizma i lenjinizma, osnove znanosti o društvu, teorija države i prava). Predavao je i na više drugih fakulteta, pa tako i na Pravnome u Rijeci. Bio je istaknuti društveni radnik pa je, pored ostalog, bio i predsjednikom Matice iseljenika Hrvatske, a na području stručne djelatnosti bio je, npr. i predsjednikom Jugoslavenskog udruženja za sociologiju. Bio je i članom više međunarodnih udruženja, te članom redakcija nekoliko naših zbornika. Opsežan je i Mandićev znanstveni i stručni opus, koji se može podijeliti na oblast prava, sociologije, povijesti i religije. Pored toga što je bio uspješan popularizator znanosti (održao je stotinjak predavanja). O. Mandić je objavio i mnogo znanstvenih i stručnih radova. S tim radom započeo je 30-ih godina, a zadnji tekst objavljen mu je nakon smrti. Treba naglasiti da je O. Mandić i jedan od netsora jugoslavenske sociologije, da je napisao jedan od prvih udžbenika s toga područja u nas, te da se smatra utemeljiteljem marksističke sociologije religije u Jugoslaviji. Zadnjih godina života osobito se okretao temama povezanim s Istrom, zamislivši seriju radova o fašizmu u tom dijelu naše zemlje; neke od tekstova uspio je pripremiti i objaviti za života. Isto tako, valja upozoriti i na to da je bio jednim od osnivača Katedre Čakavskog sabora u Pazinu; predsjedavao je njezinome prvom znanstveno-stručnom skupu »Pazinski memorijal«, a bio je i članom redakcije istoimenog zbornika te »Kastavskog zbornika«. Dobar dio svojih radova napisao je upravo u Voloskom.

Takvom znanstvenom, prosvjetnom i društvenom radniku, povodom njegove smrti, Pravni fakultet u Zagrebu posvetio je dvobroj svoga stalnog izdanja: »Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu. Spomenica prof. Olegu Mandiću«, XXXI, 3—4, 1981, str. 1—445, sa profesorovom fotografijom; radovi imaju sažetke na francuskom, engleskom i njemačkom jeziku. Ne samo što je dvobroj posvećen uspomeni na prof. Mandića, nego pet priloga i govori izravno o njemu i njegovom djelu. No, najprije ćemo nabrojiti ostale radove u zborniku, koji su razvrstani u četiri grupe: »Prilozi iz sociologije«, »Prilozi iz teorije države i prava«, »Prilozi iz pravne povijesti« i »Fakultetska kronika«; to su ovi tekstovi: I. Goričar, »Odgovornost v samoupravni družbi«, A. Gams, »Pojam organskog društva«, S. Vrcan, »Dva opća pristupa religiji: funkcionalistički i marksistički«, S. Petković, »Regulativne funkcije i revolucija«, D. Mirković, »Osvrt na suvremene američke antropologijsko-sociologijske koncepcije prava«, R. Lukić, »Država i samouprav-

ljanje«, B. Perić, »Država i prisila«, B. Pupiće, »Ideja o pravnoj državi — ideološki ili naučni stav o državi«, N. Visković, »O tumačenju pravnih akata«, J. Metelko, »Pravičnost u znanosti međunarodnog prava«, I. Beuc, »Osnovni oblici evropske srednjovjekovne države«, L. Margetić, »Naše najstarije oporuke i rimsko-bizantsko pravo«, I. Golub, »Donošnje novog Zakonika Rusije prema misli Jurja Križanića«, i S. Sokol, »Promocija Jakova Blaževića, predsjednik Predsjedništva SRH, za počasnog doktora Sveučilišta u Zagrebu«.

Prvi rad koji govori o pok. prof. dru Olegu Mandiću iz pera je Milana Bosanca: »Život i rad profesora Olega Mandića« (str. 197—199), koji je u cjelini preveden i na francuski jezik: »La vie et l'oeuvre du professeur Oleg Mandić« (str. 200—201). U radu je data sažeta biografija O. Mandića, o kojoj smo ranije govorili, s nizom afirmativnih ocjena o njegovu radu. Osobito je apostrofirao Mandićev rad na području sociologije; mi možemo dodati da je O. Mandić doživio za života rijetku čast: njegovo je djelo bilo predmetom disertacije jednoga stranca (na tršćanskom sveučilištu).

Prilog »Profesor Mandić — teoretičar države i prava. Le professeur Mandić — théoricien de l'état et du droit« (str. 203—206) zapisao je Berislav Perić; pisac je upozorio osobito na to da je O. Mandić u svome radu bio veliki privrženik induktivne metode, nadahnute filozofijom i metodologijom povijesnog materijalizma. Mandić se »u svojim istraživanjima najprije obraćao konkretnim i utvrđenim činjenicama, da mu one kažu i da ga upute kako da izvede daljnje znanstvene zaključke ili teze« (str. 203).

»Profesor Mandić — povjesničar. Le professeur Mandić comme historien« (str. 207—210) članak je Ivana Beuca, u kojem je istaknuto da se do pojave radova O. Mandića hrvatska historiografija »vrlo ograničeno bavila problematikom društvene strukture feudalne Hrvatske« (str. 207). Autor je dao prikaz pojedinih radova ili grupa članaka O. Mandića.

Stjepan Pulišelić priložio je članak »Profesor Mandić kao pisac udžbenika marksističke sociologije«. Le professeur Mandić comme auteur de manuels de sociologie« (str. 229—232). Autor podsjeća na situaciju nakon oslobođenja na tom polju: »Bilo koja buržoaska sociologija bila je za takav posao potpuno neupotrebljiva, a nikakva sovjetska sociologija nije postojala. Trebalo je, dakle, krčiti nove ledine« (str. 229). U tome je najuspješnije prednjačio O. Mandić, koji je 1959. god. objavio udžbenik »Uvod u opću sociologiju«; o njegovu uspjehu svjedoči činjenica da je doživio šest izdanja (zadnja dva nose naslov: »Opća sociologija«). Pulišelić ističe Mandićev »smisao za povijesnu dimenziju društvenih pojava« (str. 230), te njegovu privrženost historijskoj metodi.

»Bibliografija radova prof. Olega Mandića« najopsežniji je prilog, a priredio ga je Petar Strčić. Iz nje se vidi sva širina plodne stvaralačke djelatnosti pok. Mandića. Započeo je objavljivati 1928. godine — prvi mu je rad prikaz: »F. H. Giddings. The Princip of Sociology«. Studi Sienesi, vol. XLII, Siena, str. 106—107. Koliko mi je poznato — zadnji Mandićev rad objavljen je 1979. godine: »Istra i Rijeka u Mussolinijevim govorima i spisima«, Pazinski memorijal 9, str. 267—286 (summary: »Istra and Rijeka in Mussolini's speeches and documents«). God. 1985. korišten je jedan Mandićev tekst pri izradi fotomonografije »Opatija«. (Bibliografija radova prof. Mandića — uz životopis — objavljenja je i u »Pazinskom memorijalu« 10, str. 35—58).

Oleg Mandić bio je markantna figura naše znanosti i prosvjete, snažna osoba koja je iza sebe ostavila vrlo vrijednu objavljenu ostavštinu. Ona je trajan svjedok velike njegove energije i želje da otkrije i rastumači novopronađen materijal, da građu obradi tako kreativno da se dobije novi prinos znanosti. Svakako, neka njegova razmišljanja teško da će naići na adekvatan uspješan odgovor, a njegovi zaključci teško da će biti oboreni. Svojim životom i djelom Oleg Mandić zaista je pridonio upotpunjavanju riznice naše znanstvene i općenito kulturne baštine, a plodovi njegova rada zasigurno će još dugo vremena poticajno djelovati na generacije koje dolaze.

Petar Strčić

GRADIŠĆANSKI HRVATI 1533—1983. — ZBRONIK RADOVA

Izdavači: Društvo za suradnju s gradišćanskim Hrvatima i Centar za istraživanje migracija i narodnosti, Zagreb, 1985, 298 str.

Od kada su kulturne veze s gradišćanskim Hrvatima prije nešto više od devet godina (1976) službeno uspostavljene osnivanjem Društva za suradnju s gradišćanskim Hrvatima i drugim hrvatskim narodnim manjinama u susjednim zemljama, pažljivi će analitičar, kojeg zanima hrvatska gradišćanska problematika, zamijetiti da je na polju izdavačke djelatnosti dosta učinjeno. Nekoliko institucija u SR Hrvatskoj započelo je s izradom znanstvenih projekata na temu »gradišćanski Hrvati« (JAZU, Odjel za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta, Matica iseljenika Hrvatske, Centar za istraživanje migracija i narodnosti, Arhiv Hrvatske), a sve u okvirima kulturne suradnje koja se svake godine obnavlja između vlada dviju zemalja. Nekako u skladu s tendencijom u svijetu, koja je na temelju zaoštrenih političkih i društvenih pitanja nacionalnih manjima stavila ovaj fenomen u središte znanstvenog interesa, vidimo da i u nas taj trend zanimanja nekako traje. Stoga ocjenjujemo pozitivnim svaki pokušaj znanstvenog prinosa koji osvjetljava ovaj problem. Mišljenja smo da tek ozbiljan i studiozan pristup povijesnim, jezičnim, pravnim, socijalnim i drugim pitanjima gradišćanskih Hrvata najviše može pridonijeti sagledavanju ove iznimne teme koja nas zaokuplja.

Da je problem gradišćanskih Hrvata aktualan, nije potrebno dokazivati. Oni danas žive i djeluju u uvjetima nacionalne integracije s jedne, i tendencija socijalne asimilacije s druge strane, što je realnost. U važne zadaće u cilju očuvanja identiteta svakako spada i znanstvena obrada kulturne tradicije. Zbornik »Gradišćanski Hrvati 1533—1983« upravo je takvo djelo, nastalo kao rezultat znanstvenog simpozija što je pod pokroviteljstvom RK SSRNH od 2. do 4. lipnja održan u Zagrebu u povodu obilježavanja 450. obljetnice doseljavanja Hrvata u Gradišće, to jest na područje današnje Republike Austrije. U toj istoj jubilarnoj godini sami su gradišćanski Hrvati održali »Simposion Croaticon II« u Beču, na kojemu su sudjelovali i naši

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 18

ZAGREB

1985.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 18

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor i tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ Damir, student, Filozofski fakultet Zagreb
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
BOBAN dr Ljubo, Filozofski fakultet Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet Zagreb
BUŽIĆ-BOŽANČIĆ dr Danica, Poljana kralja Tomislava 3, Split
ĐURIĆ Vesna, student, Filozofski fakultet Zagreb
FILIPOVIĆ Klara, Šestinski vijenac 22, Zagreb
GOLDSTEIN mr Ivo, Filozofski fakultet Zagreb
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb
KARDUM mr Livia, Fakultet političkih nauka Zagreb
KLOPČIĆ Franc, Linhartova 62, Ljubljana
KUDELJIĆ Zlatko, Turinina 4, Zagreb
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, P. Togliatija 12, Susjedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SRH, Zagreb
NIKOLANCI Mladen, B. Ivanovića 10, Split
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
PEKIĆ mr Milenko, Naučna biblioteka, Zadar
PERIČIĆ dr Šime, Zavod JAZU, Obala oktobarske revolucije 8, Zadar
PRELENDER Ivica, Iza Roka 1, Dubrovnik
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
STRČIĆ Petar, Arhiv Hrvatske, Zagreb
STUBLIĆ Zlatko, Vlašićka 12, Zagreb
ŠANTEK Darko, Trnac 29, Zagreb
ŠVAB mr Mladen, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb
TARADŽIĆ Branka, student, Filozofski fakultet Zagreb
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1 Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb